

Leop. Podlogar:

Iz zgodovine kranjskih trgov.

6. Lašče.

(542 m, 466 prebivalcev.)

Ob cestni progi Ljubljana—Kočevje, med slavnoznanim Turjakom in Ribnico, leži na položnem griču trg Vélike Lašče. To je n a j - n o v e j š i k r a n j s k i t r g . L. 1912. je povzdignil avstrijski cesar Fránc Jožef (1848—1916) notranjski trg Postojno v vrsto mest. Število kranjskih trgov se je s tem skrčilo. Toda takoj drugo leto se je dopolnilo s tem, da je isti vladar dne 31. majnika leta 1913. povzdignil vas Vélike Lašče do časti trga.

Od leta 1848. je v Laščah sedež okrajne sodnije in davkarije. Uradi spadajo pod kočevsko okrajno glavarstvo. Občina šteje 610 prebivalcev; vanjo spada poleg trga še Górenje Retje (31), Spodnje Retje (28), Srobotnik (45) in Strmec (60 prebivalcev). Prostrano župnijo, ki šteje 3215 duš, oskrbuje župnik z enim duhovnim pomočnikom. Ljudska šola je petrazredna z dvema vzporednicama.

Iz preteklosti tega kraja, ozir. prejšnjih stoletij, nimamo posebno zanimivih podatkov. Láški vikarij Štefan Konič (1781—1795) je sestavil na par listih o preteklosti Lašč kratke črtice, ki se nanašajo na ustna izročila starčkov. Sam pravi, da je slišal vse to, kar piše, iz ust sedemdesetletnih starin. Ti so mu pravili, da se še dobro spominjajo, ko ni bilo okoli cerkve nobene hiše. Vas, ki je spadala k cerkvi, je stala par streljajev pod cerkvijo, ob poti, držeči skozi Láški gozd v Dobrépolje. Nekako med sedanjim trgom in kolodvorom je stalo kakih sedem lesenih, s slamo in

škodlami pokritih hišic. Pri cerkvi je stalo malo župnišče, kjer je prebival od l. 1662. laški vikarij. Ta je v imenu dobrépoljskega župnika upravljal laški vikariat, sedanjo župnijo. Počasi so pa začele rasti hiše v bližini cerkve. Koncem 18. stoletja, ko je zapisal Konič omenjene spomine, je že stala okoli cerkve lesena in slamnata vas, broječa kakih dvajset števil. Svet je bil ondí sploh bolj redko naseljen in slabo obdelan. Ljudstvo se je pečalo večinoma s prodajo lesenih izdelkov, z žganjem apna in solno kupčijo. Mogoče je vzel Levstik, rodom Laščan, ko je pisal Martina Krpana, za vzor tihotapca s soljo, ki vkljub vladni zabrani le naprej skrivaj uganja prepovedano kupčijo, kakega starega laškega očanca iz one dobe? Šele potem, ko je vlada trgovino s soljo popolnoma zatrla, so se poprijeli Laščanje z vso vnemo kmetijstva. Potrebili so gozdove in pustoto izpremenili v rodovitno zemljo. Hiše in gospodarska poslopja so rastla. V bližini prvotne vasi je nastala druga vas; Male Lašče, ki štejejo danes 227 duš.

Leta 1839. je prisilil ribniški komisar Mihael Ambrož, poznejši ljubljanski župan († 25. aprila 1864), okoliške občine, da so začele graditi okrajno cesto od Ribnice proti Laščam. Njegove odredbe pa ljudje niso bili nič kaj veseli. Ponekod je prišlo celo do očitnih odporov. Pritoževali so se okoličani v Ribnici in v Ljubljani, da jih namerava komisar menda s takimi troški in nepotrebnim delom pregnati z gruntov. Celó pri dežel-nem predsedniku so se hudó znašali, »naj komisar, če se hoče voziti v Ljubljano v kočiji, cesto sam dela; zanje so pa ta pota, kar jih imajo, dobra.« Toda Ambrož, odločen, previden in podjeten mož, ni odnehal. Komaj je bila cesta do Lašč gotova, je prisilil sosednje občine, da so začele s cesto proti Turjaku. Do leta 1842. je bila dodelana tudi ta. Sedaj, so mislili ljudje, da bo miroval. Pa ni. Takoj je začel uravnavati cesto po raško-dobrépoljski kotlini, in v nekaj letih je bila gotova cestna zveza med Blokami, Dobrépoljem in Krko. Sedaj se je začelo tudi ljudstvo gibati, ko je prišlo v stik z zunanjim svetom. Nepregledna vrsta vozov se je pomikala ponoči in podnevi na vse strani. Proti Krki so vozili železno rudo v fužine ob reki Krki: v Zagradec in na Dvor pod Žužemberkom. Proti Blokam pa so vozili obdelan les, tramovje in deske. Ob vodah so začele peti hlodoreznice in ropotati mlíni. S cestami je prišel v te kraje nov oživljajoči duh, pestro življenje. Tisti, ki v teh časih niso pratikarili in rok držali križem, ampak se lotili dela in izrabili priliko, so si hitro opomogli. Hiše in domovi, ki od nekdanj v tem kraju slovó po blagostanju, so nastale v tem času.

Leta 1848. so nehala graščinska sodišča; začeli so se ustanavljati c. kr. sodni okraji. Takrat so premestili tudi sodnijo iz Turjaka v Lašče. To je bila za Lašče spet precejšnja pridobitev. — Osem let pozneje, na pomlad leta 1856., so pa podrli staro cerkev iz leta 1624. Stari zvonik so pustili in ob njem sezidali sedanjo veličastno cerkev. Ravno ob letu je bila nova cerkev srečno pod streho. Pa ob istem času — ravno, ko so nameravali podreti stavbne odre, so Lašče popolnoma pogorele. Ostala je le nova cerkev, tako da je zdaj ona edina najstarejša stavba. Načrt za

to cerkev je izdelal šentrupertski župnik Vincencij Vouk (1855—1868). Zidavo nove cerkve je pa sprožil in vodil, — kakor kaže vklesani napis na cerkvi: »MatrI CoeLestI Ioannes BroDnIk aC ParocChIani« = 1856 — láški župnik Janez Brodnik (1848—1871), doma s Poníkev v dobrépoljski župniji. Ta je zgradil z Laščah tudi novo župnišče (l. 1858.) in šolo. Temeljni kamen novi láški cerkvi je blagoslovil ljubljanski stolni prošt dr. Simon Ladinig 13. majnika 1856. Leta 1857., 25. oktobra, je pa blagoslovil novo cerkev Vincencij Vouk, posvetil pa jo je 16. septembra 1860 škof Jernej Vidmar (1860—1875).

Kakor omenjeno: leta 1857., dne 28. majnika, so Lašče pogorele. Požar je povzročila — tako se pripoveduje — neprevidna gospodinja, ki je spravljala pepel pod slamnato streho v leseno skrinjo. Veter je oživil oglje, zanesel iskre v streho, in nesreča je bila tu. V malo urah so bile Lašče žalostno pogorišče. Upepeljenih je bilo 44 hiš in 80 gospodarskih poslopij.¹ Ostalo je le 8 bornih kočic zunaj vasi in toliko kozolčkov. Tako je potem sedanji trg začel rasti čisto iznova na pogorišču iz leta 1857. Nove hiše niso bile več lesene, ampak vse od kraja zidane. Stari ljudje so pa pomnili še tudi velik požar iz leta 1828. Strašili so drug drugega, da gre v tretje rado, in zato so, da bi se taki nesreči lažje izognili, zidali hiše tako, da so bile razstavljene kolikor mogoče na daleč vsaksebi. Še prej enkrat so bile namreč Lašče tudi pogorele, namreč 1. aprila 1699. Takrat je pogorela cerkev in župnišče, ker vasi takrat — če se smemo zanesti na omenjeno poročilo vikarija Koniča — še ni bilo.

Prav je, da gremo zdaj na tem mestu preko tega poročila nazaj in pogledamo, kaj nam povedó zgodovinski viri o tem kraju in okolici zanesljivega pred to dobo.

(Nadaljevanje.)

¹ Danica 1857. 93.

Aleksandra Krastovska:

Otrokove oči.

Lepo je deviško cvetje,
ko ga boža žarek zlat,
lepo drobniĸ ptic je petje,
ko poraja se pomlad.

Lepe so noči dehteče,
ko jih lunin svit srebri,
lepe rože so žareče,
ko poletje jih zori.

Toĸa lepše kakor cvetje,
rože rĸeĸe, ĸar noĸi,
lepše kakor mladoletje
so otrokove oĸi.

